

правоведения в современный период. – Томск: Томский государственный университет, 1998. – С. 12–15.

9. Гуторова Н. О. Вчинення злочину організованою групою осіб (кримінально-правовий аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / Гуторова Наталя Олександрівна. – Харків, 1996. – 23 с.

10. Коновалов В. Что такое организованная преступная группа / В. Коновалов // Законность. – 1993. – № 8. – С. 25–27.

11. Калмиков Д.О. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / Калмиков Дмитро Олександрович. – Луганськ, 2010. – 90–115.

12. Тельнов П. Субъективные признаки соучастия / П. Тельнов // Социалистическая законность. – 1973. – № 5. – 309 с.

13. Бурчак Ф. Г. Соучастие в преступлении : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.08 "Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право" / Бурчак Федор Глебович. – М., 1986. – 35 с.

14. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / Жаровська Галина Петрівна. – К., 2004. – 184 с.

15. Калмиков Д. Зміни до статей 150 і 150-1 ККУ: крок уперед, два назад? / Д. Калмиков // Юридичний вісник України. – 2011. – № 31 (839). – 6-12 серпня. – С. 5.

УДК 351.743

О.П. Шем'яков
С.М. Пашков

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОЦІНОЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В статті розглядаються питання розвитку оціночної діяльності в Україні, основні тенденції її правового регулювання, які знайшли своє відображення в законопроектній роботі Верховної Ради України.

Ключові слова: *оціночна діяльність; оцінка майна; вартість оцінки.*

В статье рассматриваются вопросы развития оценочной деятельности в Украине, основные тенденции ее правового регулирования, которые нашли свое отражение в законопроектной работе Верховной Рады Украины.

Ключевые слова: *оценочная деятельность; оценка имущества; стоимость оценки.*

In the article the questions of development of evaluation activity are examined in Ukraine, basic tendencies of her legal adjusting, that found the reflection in legislative activity of Verkhovna Rada of Ukraine.

Key words: *evaluation activity; property estimation; cost of estimation.*

Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" [1] від 12 липня 2001 р. визначив правові засади здійснення оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні, її державного та громадського регулювання, забезпечення створення системи незалежної оцінки майна.

Але за роки дії закону неодноразово висловлювалися пропозиції щодо удосконалення окремих його положень, з'явилась низка законопроектів, які приводили до гострих професійних дискусій серед законодавців, науковців [2], практикуючих оцінювачів [3].

Мета даної статті - на основі аналізу діючого законодавства і законопроектів, поданих на розгляд Верховної Ради України, висвітлити проблемні питання оціночної діяльності і сформулювати основні напрямки удосконалення законодавства про оціночну діяльність.

Безумовно, першим документом в цій сфері був проект закону "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", внесений Н.М. Вітренко. Варто зазначити, що цей проект подавався автором ще 26.06.97 р. і був досить радикальним. Так, в преамбулі зазначалось, що цей законопроект "визначає загальний порядок і принципи оцінки майна (включаючи майнові права) в Україні з метою забезпечення захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин власності в процесі приватизації державного майна, націоналізації, реквізиції, конфіскації майна, оподаткування майна, захисту інвестицій, відшкодування збитків тощо, а також визначає правові засади здійснення професійної оціночної діяльності (надалі - оціночної діяльності) в Україні" [4]. Можливо, автор сподівався в подальшому на законодавче закріплення процедур націоналізації і реквізиції.

Серед інших особливостей проекту слід зазначити: 1) жорсткість вимог щодо організаційних форм здійснення оціночної діяльності, зокрема оціночних фірм (ст. 5, 6); 2) детальну регламентацію поняття "вартість оцінки" (ст. 19); 3) поняття і способи визначення вартості (ст. 24-43); 4) вичерпний перелік випадків обов'язкового проведення оцінки (ст. 10); 5) централізацію самоврядування оцінювачів через створення Комітету України з оціночної діяльності (ст. 52).

В цілому законопроект передбачав достатньо адміністративних важелів впливу з боку держави на суб'єктів оціночної діяльності. Але після доопрацювання законопроект набув більш ліберального змісту, став законом і діє з певними змінами дотепер.

Фактично одразу після прийняття закону почалися спроби його удосконалення. Так, Кабінет Міністрів України (законопроект № 1113-1 від 20.11.2002) і Національний банк України (законопроекти № 8222-1 від 11.03.2002 і № 1113 від 28.05.2002) намагалися конкретизувати і розширити перелік випадків обов'язкового проведення оцінки майна. До речі, ініціатива НБУ розглядалася протягом III-IV скликань. Цього, насамперед, вимагала ситуація в економіці і банківській сфері.

Проте здійснювалися спроби взагалі скасувати ці положення закону. Так, в проекті Закону про внесення змін до статті 7 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", (№ 8222 від 26.10.2001) внесеному народним депутатом Зачосовим В.О. запропоновано таку редакцію: "Оцінка майна проводиться у випадках, встановлених законодавством України, міжнародними угодами та за згодою сторін" [5]. За начебто "лібералізацією" цієї статті приховувалося намагання взагалі зробити оціночну діяльність безконтрольною.

Практично паралельно народними депутатами Б.Я. Беспалим, Ю. І. Єхануровим було внесено проект Закону про внесення змін до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (щодо обов'язкової оцінки) (№ 2374 від 06.11.2002). Цей проект майже слово в слово повторював пропозицію Зачосова В.О.

Фактично таку ж мету переслідував проект Закону про внесення змін до статті 7 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (№ 1113-д від 14.04.2003) народних депутатів Царьова О.А., Поляковой Л.Є., Беспалого Б.Я.

У IV скликанні також з'явився проект Закону про внесення змін і доповнень до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність" (№ 7747 від 01.07.2005) народних депутатів Заплатинського В.М. і Дем'яохіна В.А. Серед іншого автори пропонували ввести так звану "внутрішню оцінку": "Адміністративно-територіальні одиниці, юридичні та фізичні особи мають право на проведення внутрішньої оцінки відносно об'єктів оцінки, що належать ним, а також інших об'єктів оцінки, якщо це не суперечить законодавству України" [6] Цей проект підтримки не знайшов, оскільки

суперечив самому поняттю незалежної оцінки і руйнував будь-який державний контроль в цій сфері.

Згадані вище законопроекти також свідчать про неабиякі лобістські можливості саморегульвних організацій оцінювачів. Практично на кожний урядовий законопроект подавалося 3-4 альтернативних з діаметрально протилежним змістом. Доводиться констатувати, що в цілому спільнота оцінювачів відстояла свою незалежність.

Як не дивно, депутатський корпус Верховної Ради V скликання взагалі не займався проблемами оціночної діяльності. Очевидно, це можна пояснити складними політичними процесами в парламенті, коли вирішувалися насамперед політичні питання.

Верховна Рада VI скликання знову повернулась до проблем оціночної діяльності. Найбільш резонансним став проект закону "Про регулювання оціночної діяльності в Україні" народного депутата Куликова К.Б. (№ 4487 від 15.05.2009). В цьому документі автор пропонує:

1) передати повноваження у сфері оціночної діяльності від Фонду державного майна та Держкомзему до центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить забезпечення реалізації державної економічної, цінової, інвестиційної політики;

2) створити збалансовану систему взаємодії державних органів, саморегульвних організацій оцінювачів, громадськості, що здійснюють регулювання та контроль у сфері оціночної діяльності;

3) посилити відповідальність суб'єктів оціночної діяльності шляхом запровадження обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності під час здійснення оціночної діяльності;

4) запровадити принципово новий підхід до професійної підготовки оцінювачів, зокрема, шляхом встановлення вимоги про обов'язковість стаціонарного навчання, а також передачі повноважень щодо надання ліцензій на здійснення професійної підготовки оцінювачів до Міністерства освіти і науки України;

5) удосконалити понятійно-термінологічний блок, а саме, законодавчо закріпити такі поняття, як "ринкова вартість", "напрями оцінки" тощо;

6) врахувати міжнародний досвід оціночної діяльності та до об'єктів, що можуть оцінюватися, віднести роботи, послуги та інформацію;

7) законодавчо закріпити вимоги до саморегульвних організацій оцінювачів, визначити їх права та обов'язки, запровадити Єдиний реєстр саморегульвних організацій оцінювачів;

9) запровадити механізм оподаткування, виходячи з ціни договору, але не нижче ринкової вартості, що в свою чергу дозволить подолати такі негативні явища як ухилення від сплати податків, зменшення розміру оподаткування, укладення угод за заниженими цінами [7].

Практично одночасно народними депутатами Бондарем О.М., Вашук К.Т., Плотніковим О.В., Писаренком В.В. був поданий проект закону "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (нова редакція) (№ 4487-1 від 25.05.2009).

Багато в чому повторюючи пропозиції Куликова К.Б., автори даного документа також пропонують запровадити єдиний механізм сертифікації суб'єктів оціночної діяльності; об'єднати повноваження Фонду державного майна та Держкомзему з питань державного регулювання оціночної діяльності. Серед новел законопроекту: удосконалення системи формування Наглядової ради з питань оціночної діяльності; створення єдиної системи рецензування звітів про оцінку шляхом впровадження відповідальності рецензентів та запровадження єдиної в Україні апеляційної експертної ради та ін.

Але найбільш принципові положення проекту Куликова К.Б. щодо посилення державного контролю за оціночною діяльністю автори даного проекту не підтримали. Шляхом нетривалої кулуарної боротьби обидва законопроекти були відкликані.

Не знайшовши підтримки свого законопроекту, Куликов К.Б. знайшов односторонню підтримку в особі народних депутатів Горіної І.А. і Боднар О.Б. До того ж, Боднар О.Б. є автором проекту Закону про внесення змін до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" та інших законодавчих актів України (щодо усунення корупційних механізмів та недопущення монополізації) (№ 4709 від 24.06.2009).

В цьому законопроекті пропонувалось: об'єднати повноваження щодо державного регулювання оціночної діяльності, які на сьогоднішній день розподілено між Фондом державного майна України та Державним комітетом України із земельних ресурсів; передати органу державної влади, який здійснює державне регулювання оціночної діяльності, повноваження щодо державного регулювання оціночної діяльності, а саме: ведення Державних реєстрів оцінювачів та суб'єктів оціночної діяльності, видачу сертифікатів суб'єктів оціночної діяльності; позбавити Фонд державного майна України та Державний комітет України із земельних ресурсів повноважень щодо регулювання оціночної діяльності; зобов'язати Кабінет Міністрів України визначити

орган державної влади, який буде здійснювати державне регулювання оціночної діяльності в Україні; спрямувати кошти, що сплачуються за видачу сертифіката суб'єкта оціночної діяльності, до державного бюджету України; віднести до компетенції Кабінету Міністрів України повноваження щодо розробки та затвердження нормативно-правових актів з оцінки майна: положень (національних стандартів) оцінки майна, методик та інших нормативно-правових актів; покласти на вищі навчальні заклади та заклади післядипломної освіти, які мають відповідну ліцензію, видану центральним органом виконавчої влади з питань освіти і науки, здійснення навчання та підвищення кваліфікації у сфері оціночної діяльності [8].

Об'єднавши зусилля, Горіна І.А., Куликов К.Б. і Боднар О.Б. подали спільний проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" та інших законодавчих актів України" (№ 6488 від 04.06.2010). Цей документ фактично поєднував положення проєктів Куликова К.Б. і Боднар О.Б., але не знайшов підтримки, був відхилений та знятий з розгляду.

Узагальнюючи викладене, можна зробити певні висновки:

1. Завдяки прийняттю законів України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" та "Про оцінку земель" [9] професійна оціночна діяльність стала суспільно значущою ланкою інфраструктури ринкової економіки України. Зокрема, за даними Фонду державного майна України зараз в країні зареєстровано понад 9245 оцінювачів та понад 3735 суб'єктів оціночної діяльності та землеоціночної діяльності. В Україні здійснюють активну діяльність визнані в установленому порядку всеукраїнські саморегульвні організації оцінювачів практично усіх напрямів та спеціалізацій оцінки, зокрема: Українське товариство оцінювачів, Ліга оцінювачів землі, Союз експертів України, Асоціація фахівців оцінки, Всеукраїнська спілка експертів, Союз оцінювачів землі, Всеукраїнська ліга сприяння розвитку ринку землі, Земельний союз України [10].

Незважаючи на великий позитивний імпульс, який був даний професійній оціночній діяльності діючим законодавством, накопичена низка проблемних питань, які вочевидь потребують вирішення шляхом удосконалення механізмів регулювання професійної оціночної діяльності, що мають на меті забезпечити достовірність та об'єктивність незалежної оцінки. Ця теза підтверджується кількістю проаналізованих законопроектів, інтенсивністю їх розгляду.

2. В законодавчому регулюванні оціночної діяльності весь час відбувається протистояння двох концепцій: ліберальної і адміністративної. Ліберальна концепція спрямована на максимальну свободу оціночної діяльності, усунення адміністративних, фінансових, податкових обмежень щодо неї. В перші роки існування професійної оціночної діяльності ліберальний підхід себе цілком виправдав. Фактично "з нуля" була створена професія оцінювача, напрацьовані основні методики і процедури оцінки, створено широке самоврядування професійних оцінювачів, закладені основи професійного навчання і перепідготовки. Але негативний досвід роботи значної частини оцінювачів, збитки, нанесені економіці країни, втрати бюджетів всіх рівнів об'єктивно вимагають більш ефективного державного контролю в цій сфері.

3. Суть адміністративної концепції полягає в тому, щоб максимально контролювати діяльність оцінювачів, детально регламентувати процедури і правила оцінки, централізувати діяльність самоврядних організацій оцінювачів, запровадити фінансовий і податковий контроль за їх діяльністю.

Але доводиться визнати, що в даний час така концепція цілком відповідає реаліям економічного стану країни і, безумовно, оціночна діяльність зазнає в найближчому майбутньому певних адміністративних обмежень.

Використана література :

1. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України № 2658-III від 12 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.

2. Науменко А. Оценка как вид хозяйственной деятельности // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 11. – С. 52-55.

3. Манько І.П. Нормативна та експертна грошова оцінка землі: стан, проблеми, напрацювання // Землепорядна освіта, наука та виробництво: сьогодення та перспективи очима молодих вчених. – К., 2003. – С. 273-281.

4. Проект Закону про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні (№ 0916-д від 14.03.2001) // Режим доступу: - <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Заголовок з екрану.

5. Проект Закону про внесення змін до статті 7 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (№ 8222 від 26.10.2001) // Режим доступу: - <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Заголовок з екрану.

6. Проект Закону про внесення змін і доповнень до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність" (№ 7747 від 01.07.2005) // Режим доступу: - <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Заголовок з екрану.

7. Проект Закону про регулювання оціночної діяльності в Україні (№ 4487 від 15.05.2009) // Режим доступу: - <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Заголовок з екрану.

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" та інших законодавчих актів України (щодо усунення корупційних механізмів та недопущення монополізації) (№ 4709 від 24.06.2009). // Режим доступу: - <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>. - Заголовок з екрану.

9. Про оцінку земель: Закон України № 1378-IV від 11 грудня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 15. - Ст. 229.

10. Фонд державного майна України // Режим доступу: <http://www.srfu.gov.ua/ukr/> - Заголовок з екрану.

УДК 002:34+930.22

О.М. Сабліна

**НОТАРІАЛЬНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО:
СУЧАСНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

Розглянуто напрями організації роботи з нотаріальними документами, зроблена спроба визначення загальних та виокремлення специфічних рис.

Ключові слова: *документ, документація, документознавство, нотаріальне документознавство, нотаріальний документ.*

Рассмотрены направления организации работы с нотариальными документами, предпринята попытка определения общих и выделения специфических признаков.

Ключевые слова: *документ, документация, документоведение, нотариальное документоведение, нотариальный документ.*

Directions of organization of work are considered with notarial documents, done attempt of determination of general and selection of specific lines.

Key words: *document, documentation, scientific discipline of documentation, notarial scientific discipline of documentation, notarial document.*